

EIROPAS DATU AIZSARDZĪBAS UZRAUDZĪTĀJS

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja atzinuma kopsavilkums par tiesību aktu kopumu “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss”

(Pilns šā atzinuma teksts angļu, franču un vācu valodā ir pieejams EDAU tīmekļa vietnē www.edps.europa.eu)

(2018/C 432/04)

Šajā atzinumā izklāstīta EDAU nostāja par tiesību aktu kopumu ar nosaukumu “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss”, kas sastāv no priekšlikuma direktīvai par labāku ES patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu izpildi un modernizāciju un priekšlikuma direktīvai par pārstāvības prasībām, lai aizsargātu patērētāju kolektīvās intereses.

EDAU pauž gandarījumu par Komisijas nodomu modernizēt spēkā esošos noteikumus jomā, kuras mērķi ir cieši saistīti ar nesen modernizētās datu aizsardzības sistēmas mērķiem. Viņš atzīst nepieciešamību novērst pašreizējā patērētāju *acquis* nepilnības, reaģējot uz problēmu, ko rada valdošie digitālo pakalpojumu uzņēmējdarbības modeļi, kuri balstās uz masveida personas datu vākšanu un monetizāciju un manipulāciju ar cilvēku uzmanību, izmantojot mērķtiecīgu saturu. Šī ir unikāla iespēja uzlabot patērētāju aizsardzības tiesības aktus, lai novērstu aizvien pieaugošo nelīdzsvarotību un netaisnību starp indivīdiem un spēcīgiem uzņēmumiem digitālajos tirgos.

Jo īpaši EDAU atbalsta mērķi paplašināt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/83/ES⁽¹⁾ darbības jomu, lai ļautu patērētājiem, kuri saņem pakalpojumus, kas nav sniegti apmaiņā pret monetāru cenu, gūt labumu no šajā direktīvā paredzētās aizsardzības sistēmas, tādējādi atspoguļojot mūsdienu ekonomisko realitāti un vajadzības.

Priekšlikumā ir ņemti vērā EDAU Atzinumā 4/2017 ietvertie ieteikumi un atturas izmantot terminu “prezizpildījums” vai arī nodalīt patērētāju “aktīvu” vai “pasīvu” datu sniegšanu digitālā satura piegādātājiem. Tomēr EDAU ar bažām atzīmē, ka ar priekšlikumā paredzētām jaunajām definīcijām tiktu ieviests tāda līguma digitālā satura vai digitālā pakalpojuma piegādei jēdziens, par kuru patērētāji var “maksāt” ar saviem personas datiem, nevis ar naudu. Šī jaunā pieeja neatrisina problēmas, kas rodas, lietojot terminu “prezizpildījums” vai veidojot analogiju starp personas datu sniegšanu un cenas apmaksu. Jo īpaši šī pieeja pietiekami neņem vērā datu aizsardzības pamattiesības, uzskatot personas datus vienkārši par ekonomisku aktīvu.

VDAR jau noteikts līdzsvars attiecībā uz apstākļiem, kādos personas datu apstrāde var notikt digitālajā vidē. Priekšlikumā būtu jāizvairās no tādu pieeju popularizēšanas, kuras varētu interpretēt veidā, kas neatbilst ES apņemšanās pilnībā aizsargāt personas datus, kā noteikts VDAR. Lai nodrošinātu plašu patērētāju aizsardzību, neriskējot apdraudēt datu aizsardzības tiesību principus, varētu paredzēt alternatīvu pieeju, piemēram, balstoties uz “pakalpojuma” plašo definīciju e-komercijas direktīvā, noteikumā, ar ko nosaka VDAR teritoriālo darbības jomu vai Padomes vispārējā pieejā attiecībā uz digitālā satura priekšlikumu 3. panta 1. punktā.

Tādēļ EDAU iesaka nekavējoties atteikties no jebkādas atsauces uz personas datiem tādu terminu definīcijās kā “digitālā satura piegādes līgums, kas netiek piegādāts materiālā datu nesējā” un “digitālā pakalpojuma līgums”, un iesaka atsaukties uz tāda līguma jēdzienu, saskaņā ar kuru tirgotājs piegādā vai apņemas piegādāt patērētājam konkrētu digitālo saturu vai digitālo pakalpojumu “neatkarīgi no tā, vai no patērētāja tiek pieprasīts maksājums”.

Turklāt EDAU vērš uzmanību uz vairākiem iespējamiem gadījumiem, kad priekšlikums neatbilst ES datu aizsardzības sistēmas, īpaši ar VDAR, piemērošanai, un sniedz ieteikumus.

Pirmkārt, EDAU uzsver, ka personas datu apstrādi tirgotāji var veikt tikai saskaņā ar ES datu aizsardzības regulējumu, īpaši ar VDAR.

⁽¹⁾ OV L 304, 22.11.2011., 64. lpp.

Otrkārt, EDAU ir bažas, ka gadījumā, ja ar priekšlikumu tiktu ieviests jēdziens “līgumi par tāda digitālā satura vai digitālā pakalpojuma piegādi, par kuru patērētāji sniedz savus personas datus, nevis maksā naudu”, tas varētu maldināt pakalpojumu sniedzējus, kuri varētu padomāt, ka piekrišanā balstīta datu apstrāde līguma kontekstā ir juridiski atbilstīga visos gadījumos, pat ja nav izpildīti VDAR izklāstītie nosacījumi derīgas piekrišanas saņemšanai. Tas apdraudētu juridisko noteiktību.

Treškārt, sarežģītā mijiedarbība starp tiesībām atteikties no līguma un personas datu apstrādes piekrišanas atsaukšanu, kā arī tirgotāja pienākums atlīdzināt patērētājam atsaukšanas gadījumā norāda uz grūtībām salāgot priekšlikumā ieviesto jēdzienu “līgumi par tāda digitālā satura vai digitālā pakalpojuma piegādi, par kuru patērētāji sniedz savus personas datus, nevis maksā naudu” ar personas datu aizsardzības tiesību pamata būtību un VDAR.

Turklāt EDAU uzskata, ka priekšlikumā būtu jāgroza Direktīvas 2011/83/ES 3. pants un jāievieš noteikums, kurā skaidri noteikts, ka gadījumā, kad rodas pretruna starp Direktīvu 2011/83/ES un datu aizsardzības tiesisko regulējumu, noteicošais ir datu aizsardzības tiesiskais regulējums.

Tāpat EDAU atzinīgi vērtē arī jauno priekšlikumu par kolektīvo tiesisko aizsardzību, ar ko paredz atvieglot patērētāju tiesību aizsardzību gadījumos, kad daudzi patērētāji ir cietuši no viena un tā paša pārkāpuma tā sauktajā masveida kaitējuma situācijā. EDAU pieņem, ka priekšlikumā par kolektīvo tiesisko aizsardzību paredzētā tiesiskās aizsardzības mehānisma mērķis ir papildināt VDAR 80. pantā noteikto datu subjektu pārstāvību.

Tomēr, ciktāl jautājumi, kas saistīti ar personas datu aizsardzību, tiktu ietverti kolektīvās rīcības darbības jomā saskaņā ar priekšlikumu, EDAU uzskata, ka uz “kvalificētajām iestādēm”, kas atbilstīgi priekšlikumam varēs iesniegt pārstāvības prasības šajā jomā, būtu jāattiecinā tie paši nosacījumi, kas noteikti VDAR 80. pantā.

Līdzīgi priekšlikumā par kolektīvo tiesisko aizsardzību būtu jāprecizē, ka pārstāvības prasības attiecībā uz datu aizsardzības jautājumiem var tikt vērstas tikai pret administratīvajām iestādēm, kas ir datu aizsardzības uzraudzības iestāde VDAR 4. panta 21. punkta un 51. panta izpratnē.

Noslēgumā EDAU uzskata, ka divu dažādu mehānismu piemērošana kolektīvai tiesiskajai aizsardzībai, VDAR un nākotnē paredzētajai e-privātuma regulai, kā arī citi būtiski patērētāju un datu aizsardzības mijiedarbības punkti, prasa sistemātiskāku sadarbību starp patērētāju tiesību aizsardzības un datu aizsardzības iestādēm, kas, piemēram, var tikt īstenotas jau esošajā konkurences, patērētāju un datu aizsardzības jomas pārstāvošo izpildorgānu brīvprātīgajā tīklā – *Digital Clearinghouse*.

Visbeidzot, EDAU pauž gandarījumu par iniciatīvu atjaunināt patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu izpildi: regulas par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā pārskatīšanu. Šajā sakarā EDAU uzskata, ka ir svarīgi turpināt izpētīt datu aizsardzības un patērētāju tiesību sinerģiju. Patērētāju aizsardzības un datu aizsardzības iestāžu sadarbībai būtu jāklūst sistemātiskākai situācijās, kad rodas konkrētas problēmas, kas interesē abas puses, kurās, šķiet, ir apdraudēta patērētāju labklājība un datu aizsardzība.

I. IEVADS UN PAMATINFORMĀCIJA

1. Eiropas Komisija (turpmāk tekstā – “Komisija”) 2018. gada 11. aprīlī izdeva paziņojumu “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss”⁽¹⁾ (turpmāk tekstā – Paziņojums) kopā ar diviem šādiem tiesību akta priekšlikumiem:

— priekšlikums direktīvai, ar ko attiecībā uz ES patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu labāku izpildi un modernizēšanu groza Padomes Direktīvu 93/13/EEK, Direktīvu 98/6/EK, Direktīvu 2005/29/EK un Direktīvu 2011/83/ES⁽²⁾,

⁽¹⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss” (COM(2018) 183 final).

⁽²⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz ES patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu labāku izpildi un modernizēšanu groza Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvu 93/13/EEK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 98/6/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/29/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES, COM(2018) 185 final.

- priekšlikums direktīvai par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai un ar ko atceļ Direktīvu 2009/22/EK⁽¹⁾.
2. Šie divi priekšlikumi ir jāskata kā kopums ar kopīgiem mērķiem, īpaši:
- modernizēt spēkā esošos noteikumus un novērst trūkums pašreizējā patērētāju *acquis*,
  - sniegt labākas tiesiskās aizsardzības iespējas patērētājiem, atbalstīt efektīvu izpildi un labāku valsts iestāžu sadarbību godīgā un drošā vienotajā tirgū;
  - vairo sadarbību ar partnervalstīm ārpus ES,
  - nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret patērētājiem vienotajā tirgū un garantēt, ka valstu kompetentajām iestādēm ir tiesības risināt problēmas saistībā ar patēriņa produktu “divējādo kvalitāti”,
  - uzlabot saziņu un spēju veidošanu, lai ļautu patērētājiem labāk pārzināt to tiesības un palīdzētu tirgotājiem, jo īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem, vieglāk izpildīt pienākumus,
  - aplūkot turpmākus patērētāju politikas izaicinājumus strauji mainīgajā ekonomikas un tehnoloģiju vidē.
3. Konkrētāk, priekšlikuma par labāku ES patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu izpildi un modernizāciju (turpmāk tekstā – priekšlikums) mērķis ir veikt turpmāk uzskaitītos uzlabojumus:
- iedarbīgāki, samērīgāki un atturošāki sodi par plaši izplatītiem pārkāpumiem,
  - patērētāju tiesības uz individuāliem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem,
  - lielāka pārredzamība patērētājiem tiešsaistes tirdzniecības vietās,
  - patērētāju aizsardzības paplašināšana attiecībā uz digitālajiem pakalpojumiem;
  - šķēršļu novēršana uzņēmumiem,
  - dalībvalstu rīcības brīvības precizēšana pieņemt noteikumus par tādas tirdzniecības konkrētām formām un veidiem, kas notikusi ārpus uzņēmuma telpām,
  - noteikumu precizēšana par maldinošu tirgvedību saistībā ar “divējādas kvalitātes” produktiem.
4. Turklāt priekšlikumā direktīvai par pārstāvniecības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai (turpmāk tekstā – priekšlikums par kolektīvo tiesisko aizsardzību) paredzēts atvieglot patērētāju tiesību aizsardzību gadījumā, kad daudzi patērētāji ir cietuši no viena un tā paša pārkāpuma tā sauktajā masveida kaitējuma situācijā.
5. Šo abu priekšlikumu pieņemšanas laikā Komisija nebija apspriedusies ar EDAU.

VII. SECINĀJUMS

Par priekšlikumu:

69. EDAU pauž gandarījumu par Komisijas nodomu modernizēt spēkā esošos noteikumus un novērst trūkumus pašreizējā patērētāju *acquis*, reaģējot uz esošajām problēmām, piemēram, jauniem uzņēmējdarbības modeļiem, kuros no patērētājiem, kuri vēlas piekļūt digitālajam saturam vai izmantot digitālos pakalpojumus, tiek pieprasīti personas dati.
70. Tomēr EDAU ar bažām atzīmē, ka ar priekšlikumā paredzētām jaunajām definīcijām tiktu ieviests tāda līguma digitālā satura vai digitālā pakalpojuma piegādei jēdziens, par kuru patērētāji var “maksāt” ar saviem personas datiem, nevis ar naudu. EDAU vēlas uzsvērt, ka šī jaunā pieeja neatrisina problēmas, kas rodas, lietojot terminu “pretizpildījums” vai veidojot analogiju starp personas datu sniegšanu un cenas apmaksu. Jo īpaši viņš uzskata, ka šī jaunā pieeja pietiekami neņem vērā datu aizsardzības pamattiesības, uzskatot personas datus vienkārši par ekonomisku aktīvu.

⁽¹⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai un ar ko atceļ Direktīvu 2009/22/EK, COM(2018) 184 final.

Lai nodrošinātu plašu patērētāju aizsardzību, neriskējot apdraudēt datu aizsardzības tiesību principus, varētu paredzēt alternatīvu pieeju, piemēram, balstoties uz “pakalpojuma” plašo definīciju e-komercijas direktīvā, noteikumā, ar ko nosaka VDAR teritoriālo darbības jomu vai Padomes vispārējā pieejā attiecībā uz digitālā satura priekšlikumu 3. panta 1. punktā.

71. Tādēļ EDAU iesaka nekavējoties atteikties no jebkādas atsauces uz personas datiem tādu terminu definīcijās kā “digitālā satura piegādes līgums, kas netiek piegādāts materiālā datu nesējā” un “digitālā pakalpojuma līgums”, un iesaka atsaukties uz tāda līguma jēdzienu, saskaņā ar kuru tirgotājs piegādā vai apņemas piegādāt patērētājam konkrētu digitālo saturu vai digitālo pakalpojumu “neatkarīgi no tā, vai no patērētāja tiek pieprasīts maksājums”.
72. Papildus EDAU vērš uzmanību uz vairākiem iespējamiem gadījumiem, kad priekšlikums neatbilst ES datu aizsardzības sistēmas, jo īpaši ar VDAR, piemērošanai, un sniedz ieteikumus.
- personas datu apstrādi tirgotāji var veikt tikai saskaņā ar ES datu aizsardzības sistēmu, jo īpaši VDAR,
  - ja ar priekšlikumu tiktu ieviests jēdziens “līgumi par tādu digitālā satura vai digitālā pakalpojuma iegādi, par kuru patērētāji sniedz savus personas datus, nevis maksā naudu”, tas varētu maldināt pakalpojumu sniedzējus, kuri varētu padomāt, ka piekrišanā balstīta datu apstrāde līguma kontekstā ir juridiski atbilstīga visos gadījumos, pat ja nav izpildīti VDAR izklāstītie nosacījumi derīgas piekrišanas saņemšanai. Tas apdraudētu juridisko noteiktību,
  - priekšlikumā ieviesto 14 dienu termiņu atteikties no līguma nevar uzskatīt par ierobežojumu tiesībām atsaukt piekrišanu jebkurā laikā, kas paredzētas VDAR,
  - personas datu vērtību var nebūt iespējams noteikt, atsakoties no līguma. Tādēļ ir apšaubāms, vai priekšlikums patiešām varētu nodrošināt patērētājiem taisnīgu kompensāciju.
73. Turklāt EDAU uzskata, ka priekšlikumā būtu jāgroza Direktīvas 2011/83/ES 3. pants un jāievieš noteikums, kurā skaidri noteikts, ka gadījumā, kad rodas pretruna starp Direktīvu 2011/83/ES un datu aizsardzības tiesisko regulējumu, noteicošais ir datu aizsardzības tiesiskais regulējums.

Par priekšlikumu par kolektīvo tiesisko aizsardzību:

74. EDAU atzinīgi vērtē jauno priekšlikumu par kolektīvo tiesisko aizsardzību, ar ko paredz atvieglot patērētāju tiesību aizsardzību gadījumos, kad daudzi patērētāji ir cietuši no viena un tā paša pārkāpuma tā sauktajā masveida kaitējuma situācijā.
75. Tomēr, ciktāl jautājumi, kas saistīti ar personas datu aizsardzību, tiktu ietverti kolektīvās rīcības darbības jomā saskaņā ar priekšlikumu, EDAU uzskata, ka uz “kvalificētajām iestādēm”, kas atbilstīgi priekšlikumam varēs iesniegt pārstāvības prasības šajā jomā, būtu jāattiecinā tie paši nosacījumi, kas noteikti VDAR 80. pantā.
76. Līdzīgi priekšlikumā par kolektīvo tiesisko aizsardzību būtu jāprecizē, ka pārstāvības prasības attiecībā uz datu aizsardzības jautājumiem var tikt vērstas tikai pret administratīvajām iestādēm, kas ir datu aizsardzības uzraudzības iestāde VDAR 4. panta 21. punkta un 51. panta izpratnē.
77. EDAU arī uzskata, ka divu dažādu mehānismu piemērošana kolektīvai tiesiskajai aizsardzībai, VDAR un nākotnē paredzētajai e-privātuma regulai, kā arī citi būtiski patērētāju un datu aizsardzības mijiedarbības punkti, prasa sistemātiskāku sadarbību starp patērētāju tiesību aizsardzības un datu aizsardzības iestādēm, kas, piemēram, var tikt īstenotas jau esošajā konkurences, patērētāju un datu aizsardzības jomas pārstāvošo izpildorgānu brīvprātīgajā tīklā – *Digital Clearinghouse*.

Par Regulas par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā pārskatīšanu:

78. EDAU pauž gandarījumu par iniciatīvu atjaunināt patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu izpildi: regulas par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā pārskatīšanu.

79. Šajā sakarā EDAU uzskata, ka ir svarīgi turpināt izpētīt datu aizsardzības un patērētāju tiesību sinerģiju. Patērētāju aizsardzības un datu aizsardzības iestāžu sadarbībai būtu jāklūst sistemātiskākai situācijās, kad rodas konkrētas problēmas, kas interesē abas puses, kurās, šķiet, ir apdraudēta patērētāju labklājība un datu aizsardzība.

Briselē, 2018. gada 5. oktobrī

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs

Giovanni BUTTARELLI
